

(ב) עצם הביאור שג' הלשונות קאי על ג' הקוין, ולשון הרביעי על מלכות — דורש ביאור: ע"פ המבואר בדרושי חסידות⁸⁸ גודל העילוי דיום ההסתלקות של רשב"י, שאז נתעלה לשרשו ומקורו הכי עליון, עד לעצמות ומהות — כיצד שייך לומר שיהי' בזה ענין של התחלקות לג' קוין ומלכות? ! וכפי שיתבאר לקמן.

יז. שיעור היומי בלימוד הרמב"ם הוא — הלכות ביאת המקדש, פרקים ב' ג' ד'.

בסוף פרק ג' מהל' ביאת המקדש⁸⁹ כותב הרמב"ם מהו שיעור השתחווי' (בנוגע למי שנטמא במקדש שצריך למחר ולצאת ואסור לו לשהות כשיעור, שיעור השתחווי', ומזה מובן שיעור השתחווי' במקום שצריך להשתחוות) — "וכמה שיעור שהייתו כדי לקרות ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו, וזהו שיעור השתחווי'".

והנה, מקור דין זה הוא — בסוגיא דשבועות⁹⁰ כפי שכבר צויין בספר מראי מקומות על הרמב"ם (מדברי הכסף משנה), ששם יש פלוגתא בדבר: "פליגי בה ר' יצחק בר נחמני וחד דעימי' וכו', חד אמר כמימרי' דהאי פסוקא, וחד אמר כמויכרעו לסיפא", ומהו הפסוק — "וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו", פסוק בדברי הימים⁹¹. כלומר: הפלוגתא היא אם שיעור השתחווי' הוא כדי אמירת הפסוק כולו, או כדי אמירת חציו השני של הפסוק — "מויכרעו לסיפא" בלבד. ופסק הרמב"ם כמ"ד "מויכרעו לסיפא".

והקשה הכסף משנה: "ויש לתמוה למה פסק רבינו להחמיר (היינו שחייב כרת על שיעור קטן יותר) כמ"ד ויכרעו לסופי', ולא כמ"ד כמימרי' דהאי פסוקא, דמשמע כמימרי' דכולי' פסוקא מראשו עד סופו? ושם יש לומר שרבינו מפרש דמאן דאמר כמימרי' דהאי פסוקא אינו כל הפסוק, אלא עד ויכרעו בלבד, וא"כ, הוה ל' מ"ד מויכרעו לסופי' — מיקל, ופסק כוותי'". ומביא רא' לפירוש זה — מירושלמי⁹², "תנינן תמן השתחוה או ששהה כדי השתחווי', עד כמה היא שיעור השתחווי', רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי עד כדי ויכרעו אפים ארצה [על הרצפה] וישתחוו, רבי אבהו מוסיף עד והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו. וע"פ זה יש לפרש דמ"ד כמימרי' דהאי פסוקא היינו כדי ויכרעו אפים ארצה וישתחו בלבד, דהשתא הוי מאן דאמר מויכרעו לסופי' — מיקל, ומספיקא פסק כמאן דמיקל".

[ולהעיר, שכאשר מציינים את המראה-מקום להלכה זו, יש להוסיף גם

(88) סידור שער הל"ג בעומר (דש, סע"ב ואילך). (89) הלכה כג. (90) טז, ב. (91) דה"ב ז.

ג. (92) יומא פ"ג ה"ג.

את הציון לדברי הירושלמי — שהרי לדברי הכסף משנה, מסתמך הרמב"ם בהלכה זו על דברי הירושלמי].

אמנם, תירוץ זה דורש ביאור עדיין — שהרי הפירוש הפשוט ב"כמימרי' דהאי פסוקא" הוא "כמימרי' דכולי' פסוקא מראשו עד סופו" (כמ"ש הכסף משנה), וא"כ, מ"ש בירושלמי "עד כדי ויכרעו אפים ארצה" — הרי זו דעה נוספת (חציו הראשון של הפסוק בלבד), ועפ"ז — הדרא קושיא לדוכתא מדוע לא פסק הרמב"ם שהשיעור הוא כדי אמירת הפסוק כולו, להקל?

ית. גם צריך להבין: מהי סברת הפלוגתא אם השיעור הוא כדי אמירת הפסוק כולו, חציו הראשון או חציו האחרון? ובהקדים:

איתא בגמרא⁹³ ששיעורים הם הלכה למשה מסיני. ויש מפרשים שהכוונה היא לכל השיעורים, כולל — שיעור השתחווי'. ועפ"ז אינו מובן: כיצד שייך פלוגתא בדבר — הרי הרמב"ם⁹⁴ כותב שבענין של הלכה למשה מסיני לא שייך פלוגתא?

ולכן, בהכרח לומר שלא נתפרש השיעור המדוייק דהשתחווי', אלא שלמדים זאת מהפסוק בדברי הימים שבו מסופר אודות השתחווי'.

וטעם הדבר שלכו"ע למדים מפסוק זה, דלכאורה, מהו הקשר דשיעור השתחווי' עם זמן אמירת פסוק זה, וכי מפני שמצינו סיפור בתנ"ך שבו מדובר אודות השתחווי' מהוה הדבר הוכחה שזמן אמירת פסוק זה הוא שיעור השתחווי'?! — יש לומר, ע"פ הכלל⁹⁵ שלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש (שהרי התורה היא "תורה אור"), היינו, שכאשר התורה מדברת אודות השתחווי', ואינה כותבת בפירוש מהו שיעור השתחווי', בהכרח לומר שהדבר מרומז בפסוק זה עצמו — כדי אמירת הפסוק.

דוגמא לדבר: השיעור ד"רגע" — כמימרא⁹⁶, כמות הזמן דאמירת תיבת "רגע".

ונמצא, שהפלוגתא אינה אלא מהו החלק העיקרי בפסוק (שזמן אמירתו מהוה שיעור השתחווי') — חציו הראשון, חציו האחרון, או הפסוק כולו. ועפ"ז צריך להבין: מהי סברת המחלוקת — מהי סברתו של המ"ד שהעיקר הוא חציו הראשון של הפסוק, סברתו של המ"ד שהעיקר הוא חציו האחרון של הפסוק, וסברתו של המ"ד שהעיקר הוא הפסוק כולו (שהרי בודאי

⁹³ עירובין ד, א. ושל"נ. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פי"ד ה"ב. וראה הקדמת הרמב"ם לפיה"מ סד"ה וכאשר. ⁹⁴ הקדמת הרמב"ם לפיה"מ ד"ה החלק השני. ⁹⁵ פרש"י וירא כא, לד. ⁹⁶ ברכות ז, א. ירושלמי ברכות פ"א ה"א. איכ"ר פ"ב, כב.

שאינן זה ענין של חוקה וגזירה, כי אם ענין הקשור עם טעם והסברה)!!
וכפי שיתבאר לקמן.

יט. ויה"ר שמלימוד הלכות כיאת המקדש נזכה בקרוב ממש לקיום
הבקשה והתפלה "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו",
"ותחזינה עינינו" כהנים בעבודתם, כולל — השתחוויית הכהנים
בביהמ"ק, ובמילא נדע את השיעור המדויק דהשתחווי",
במהרה בימינו ממש, בעגלא דידן.

* * *

כ. הביאור בפרש"י:

כאשר לומדים את הפסוק שלאחריו⁹⁷ — "ימצאהו בארץ מדבר",
שפירושו "אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר שקבלו עליהם תורתו ומלכותו
ועולו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר⁹⁸ וזרח משעיר למו הופיע מהר
פארן"⁹⁹ — מתעוררת שאלה: הרי כבר נאמר לפנינו "יעקב חבל נחלתו", היינו,
שכבר בזמנו של יעקב (זמן האבות) היו ישראל נחלתו של הקב"ה, וא"כ, מהו
הפירוש "ימצאהו בארץ מדבר", שהקב"ה מצא אותם רק בארץ המדבר —
כו"כ שנים לאחר זמנם של האבות?!

והביאור בזה — בהקדים שכל הפסוקים באים בהמשך וענין אחד:
"זכור ימות עולם גו' שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" —
"הראשונות"⁹⁹, ומה יאמרו — "בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב
גבולות עמים למספר בני ישראל", "כשהפיץ דור הפלגה הי' בידו להעבירם מן
העולם ולא עשה כן, אלא יצב גבולות עמים . . בשביל מספר בני ישראל
שעתידין לצאת מבני שם כו"⁹⁹, ובהמשך לזה — "כי חלק ה' עמו", "למה כל
זאת — לפי שהי' חלקו כבוש ביניהם ועתיד לצאת, ומי הוא חלקו — עמו, ומי
הוא עמו — יעקב חבל נחלתו"⁹⁹. וכן הוא בנוגע לפסוק "ימצאהו בארץ
מדבר" — שבא בהמשך ולאחרי הקדמת הפסוק "יעקב חבל נחלתו".
ולכן מפרש רש"י "יעקב חבל נחלתו — השלישי שבאבות המשולש
בשלש זכיות . . כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים":

הסיבה לכך ש"ימצאהו בארץ מדבר" ("אותם מצא לו נאמנים בארץ
המדבר שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו")
היא — "יעקב חבל נחלתו", להיותם בניו של יעקב השלישי שבאבות המשולש
בשלש זכיות, זכות אבי, זכות אביו וזכותו, הרי ג', כחבל הזה שהוא עשוי

(97) פסוק י. (98) ברכה לג. ב. (99) פרש"י עה"פ.

בג' גדילים, והוא ובניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם (שאין לו אלא זכות אביו בלבד), ולא עשו בנו של יצחק (שאין לו אלא זכות אביו ואבי אביו בלבד), ועפ"ז מובן ההמשך לפסוק שלאחריו, "ימצאהו בארץ מדבר" — "אותם (בני יעקב דוקא) מצא לו נאמנים בארץ המדבר כו' מה שלא עשו ישמעאל ועשו".

ויש להאריך בזה, אבל מפני קוצר הזמן נסתפק בהאמור, מתוך תקווה ששאר הפרטים — יוכלו להבין מעצמם.

כא. הביאור בנוגע להערות אמו"ר:

תוכן הענין המבואר בזהר ע"פ ביאור אמו"ר, שהעילויים הכי נעלים דיום ההסתלקות דרשב"י הם באופן של התחלקות לג' קוין חג"ת וכן מלכות — מצינו גם בנוגע לראש השנה:

ההמשכות והגילויים דראש השנה הם מדרגות הכי נעלות — פנימיות התענוג, עד לעצמות ומהות, כמבואר בדרושי תקיעת שופר. ואעפ"כ, הרי זה נמשך ע"י ג' קוין חג"ת, כמ"ש¹⁰⁰ "בחדש השביעי באחד לחודש יהי לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש", ואיתא במדרש¹⁰¹: "באחד זה אברהם, שנאמר¹⁰² אחד הי' אברהם, זכרון תרועה זה יצחק, שנאמר¹⁰³ וירא והנה איל, מקרא קודש זה יעקב, שנאמר¹⁰⁴ שמע אלי יעקב וישראל מקוראי" — ג' הקוין חג"ת, וכן מלכות — בנין המלכות, עולם הדיבור.

והחילוק שביניהם — שבראש השנה ענין זה הוא באופן של המשכה מלמעלה למטה, משא"כ בנוגע ליום ההסתלקות דרשב"י — הרי זה באופן של העלאה מלמטה למעלה. ואעפ"כ, גם בקשר לענין ההסתלקות ישנו ענין ההמשכה למטה — שהרי "לא יעזוב את צאן מרעיתו", ובפרט בנוגע ליום ההילולא דרשב"י שצוה שכולם ישמחו בשמחתו¹⁰⁵, היינו, שאין זה רק עילוי בנוגע לרשב"י, כי אם ענין שנמשך ומתגלה גם למטה.

ויש להאריך בזה, ותן לחכם ויחכם עוד.

כב. הביאור בשיעור היומי ברמב"ם — ובהקדים:

בנוגע לסיבה ומסובב — ידוע מ"ש הרמב"ם¹⁰⁶ שישנו מושכל ראשון שהסיבה מוכרחת להיות קודמת למסובב. אמנם, מצינו שישנם ב' ענינים שכל אחד מהם הוא גם סיבה וגם מסובב, כלומר, אף שענין זה הוא מסובב הבא לאחר סיבתו, הרי הוא גם סיבה אל סיבתו, ושניהם באים כאחד. וכפי שהאריך

¹⁰⁰ אמור כג, כד. ¹⁰¹ ויק"ר פכ"ט, ז. ¹⁰² יחזקאל לג, כד. ¹⁰³ וירא כב, יג. ¹⁰⁴ ישעי' מח, יב. ¹⁰⁵ ראה פע"ח שער ספירת העומר פ"ז. לקו"ש חכ"ב ע' 138 הע' 5. ¹⁰⁶ בש"נ. במלות ההגיון שער יב.

בזה הרגצ'ובי בנוגע לכו"כ ענינים¹⁰⁷, ולדוגמא: כסף קידושין¹⁰⁸, שהכסף נעשה כסף קידושין והאשה נעשית מקודשת, ושניהם באים כאחד.

ועד"ז מצינו בנוגע לטבל ותרומה¹⁰⁹ — שיש לחקור מי קדם למי, מהי הסיבה ומהו המסובב: יש סברא לומר שהאיסור הוא הטבל, והפרשת התרומה מתקנת ומתירה את הטבל. ויש סברא לומר שהאיסור הוא התרומה המעורבת בכרי, וכאשר מפרישים את התרומה מן הכרי — מותר הכרי באכילה.

כג. ע"פ הקדמה זו, יש לבאר גם בנדו"ד — תוכן הפלוגתא בלימוד שיעור השתחוו' מהפסוק "וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו":

יש סברא לומר שסיבת ההשתחוו' היא — "וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית", שכתוצאה מזה — "ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו גו'", ולכן, העיקר הוא חציו הראשון של הפסוק.

ולאידך, יש סברא לומר שהסיבה היא ההשתחוו', כלומר, ההשתחוו' היא העיקר והעצם, שהרי זוהי מציאותו של יהודי, "מודה אני לפניך מלך", ואילו הענין ד"וכל בני ישראל רואים גו'" הוא — כדי לפעול את ההשתחוו'. ונמצא, שלמרות שבפועל הראי' היא הסיבה המביאה את ההשתחוו', הרי מצד התכלית והמכוון שבדבר — הסיבה היא ההשתחוו', מכיון שהראי' היא בשביל ההשתחוו'. ומכיון שכל אחד מהם הוא סיבה — הרי שניהם באים כאחד. ולכן, הפסוק כולו עיקר הוא.

ויש עוד סברא, שמכיון שמצד עצם מציאותו נמצא יהודי בתנועה ומצב של השתחוו' ("מודה אני לפניך מלך"), ואילו הענין ד"וכל בני ישראל רואים גו'" אינו אלא ביטול סיבה צדדית שיכולה לעכב ולמנוע את ההשתחוו', כלומר, מצד ההעלם וההסתתר דמציאות העולם, הגוף ונה"ב, יכול להיות מניעה לענין ההשתחוו', ולכן, כאשר "וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית" — אזי מתבטלת מניעה זו, ובמילא מתגלה מציאותו האמיתית של יהודי — "ויכרעו אפים ארצה גו'", נמצא, שחציו השני של הפסוק ("ויכרעו אפים ארצה גו'") הוא העיקר והסיבה.

ובזה מתבטאת הפלוגתא בשיעור ההשתחוו' — אם העיקר הוא חציו הראשון של הפסוק, "וכל בני ישראל רואים גו'", או שהעיקר הוא חציו השני של הפסוק, "ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו גו'", או שהפסוק כולו עיקר הוא.

כד. והנה, ידוע פס"ד הרמב"ם¹¹⁰ שכאז"א מישראל "רוצה לעשות את

¹⁰⁷ ראה מפענח צפונות פ"י, וש"נ. ¹⁰⁸ מפענח צ"ש שם ס"ב. ¹⁰⁹ שם ס"ה. ¹¹⁰ הל' גירושין ספ"ב.

כל המצוות ולהתרחק מן העבירות", היינו, שרצונו האמיתי והפנימי של כאו"א מישראל הוא כדבעי, אלא "יצרו הוא שתקפו", כלומר, ענין חיצוני שיש להסירו ולבטלו (בדוגמת הסרת "אבק" שהצטבר), ולכן, כאשר מבטלים אונס זה (ע"י הכפי' כו') — אזי מתגלה רצונו האמיתי והפנימי.

ואזיל הרמב"ם לשיטתו — בנוגע לפס"ד והכרעה בפלוגתא אודות שיעור השתחוו':

מכיון שרצונו האמיתי והפנימי של כאו"א מישראל הוא בשלימות, וזאת — גם כאשר צועק שאינו כן, מכיון שאין כאן אלא סיבה צדדית המונעת את גילוי הדבר בפועל ("יצרו הוא שתקפו") — הרי מובן, שהעיקר הוא "ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו גו'", היינו, שמצד פנימיותו נמצא יהודי בתנועה של השתחוו', ואפילו אם בפועל ממש אינו משתחוה עד ש"וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית" — הרי זה רק מפני שצריכים לבטל סיבה צדדית, ענין של העלם והסתר (עד כמה שהדבר שייך כאשר נמצאים בביהמ"ק).

ומטעם זה פסק הרמב"ם ששיעור השתחוו' הוא "כדי לקרות ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו", מכיון שזהו העיקר.

כה. ויה"ר שיוסיפו בלימוד התורה בכלל, ובמיוחד — בענינים הקשורים עם ביאת המקדש.

ועי' זוכים לבוא ולהשתחוות בביהמ"ק השלישי, היינו, שתמורת זה שכיום "אין אנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך", מצד ענין הגלות כו' — הרי מכיון שענין הגלות אינו אלא דבר צדדי, דבר זר לגמרי שאינו שייך כלל ליהודי, אזי מבטלים דבר חיצוני זה מכל וכל, וזוכים "לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך . . בבית בחירתך".

בביהמ"ק השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך"¹¹¹, שיבנה במהרה בימינו ממש בהר הבית, בירושלים עיר הקודש, "קרית מלך רב"¹¹², בארצנו הקדושה, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, במהרה בימינו ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לש"ץ שי' לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

אח"כ הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

111) כשלח טו, יז ובפרש"י שם. 112) תהלים מח, ג.

